

последние десятилетия растаял на 40-50 метров. За этот же период в стране исчезло свыше тысяч малых и крупных ледников. Таких фактов, свидетельствующих об обострении глобального экологического кризиса, немало, и они многим хорошо известны.

Таким образом, что для того, чтобы избежать накала современного экологического кризиса, всем цивилизованным государствам необходимо формировать и развивать экологическую культуру своих граждан. Такая надобность требует, чтобы каждый человек качественно совершенствовал свою экологическую культуру, мудро и разумно строил свои отношения с природой и окружающей средой.

ОИЛАДА ЭКОЛОГИК ТУШУНЧАНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Содиқова Ш.М.

Ўзбекистон Халқаро ислом академияси

Инсонлардаги экологик онгни экологик таълим ва тарбия, маълумотлар орқали қайта қуриш, унинг ҳаёт тарзини ва маънавиятини ўзгартириш зарур. Ҳозирча инсонлар онгида экологик қонунларга бўйсунмаслик, табиатга оддий назар билан қараш тасаввурлари сингиб кетган. Инсонларнинг табиатга бўлган нописанд муносабати натижасида глобал ўсиш ва иқлим ўзгариши, чўлланиш, Орол денгизининг қуриб бориши каби муаммолар тузатиб бўлмайдиган экологик кризисларни келтириб чиқарди. Шунинг учун бугунги кунда оила экологик тушунчаларни шакллантирувчи ва уни бола онгига сингдирувчи ягона марказ бўлиб қолди.

Оилада экологик тушунчаларни шакллантириш болага ақлини танигандан бошлаб ўргатилади, болага ёшлигидан сувни тоза ҳолда ичишга, қўлидаги нарсаларни ифлос қилмасликка, ўйинчоқларини сочиб ташламасликка ўргатиш, чиройли гул ёнидан ўтганда уни синдирмоқчи бўлса, унга тушунча бериш, “бошқалар ҳам кўрсин, гуллаб турса чиройли, узиб олсанг, сўлиб қолади” деб ўргатиш каби тарбиявий ҳолатлар экологик тушунча ҳисобланади ва улар бола шаклланган сари унинг онгида мустаҳкам ўрнашиб боради.

Дарсларда ёшларга санитария-гигиена қоидаларига оид тушунчалар бериш, уларда зарарли одатларнинг олдини олиш, ОИВ инфекцияси ва ундан ҳимояланиш, репродуктив саломатлик, ўсмирлик даврининг руҳият муаммолари, атроф-муҳитнинг саломатликка салбий таъсирини камайтириш юзасидан кўникмаларни шакллантириш муҳим аҳамият касб этмоқда. Шу билан бир қаторда, ҳар бир ёшни ўзи учун соғлом турмуш тарзини танлаши, биринчи навбатда соғлиғи даражасини тиббий кўрикдан ўтиш йўли билан баҳолашга ҳам ўргатиш аҳамиятга молик масаладир.

Республикаимиз аҳолисининг 60 фоиздан ортиғини ёшлар ташкил этади. Улар ўртасида ижтимоий, маънавий-маърифий тарғибот ишларини самарали ва таъсирчан услубда амалга ошириш учун ҳар бир таълим муассасасида соғлом турмуш тарзи, шахсий гигиена, оила маънавияти, зарарли иллатларнинг соғлом бола туғилишига салбий таъсири ҳақидаги тушунчалар оилада билимли ва маълумотли ота-она томонидан берилади.

Бугунги кунда ёшларимиз онгига соғлом турмуш тарзи тамойилларини сингдириш муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун ҳам мактаб ўқувчилари, олий ўқув юртлари талабалари хоҳиш-истаклари остида тегишли мавзулар кенг ёритиб борилмоқда. Жумладан, юртимизда фаолият кўрсатаётган олий ўқув юртлари экологик партия ташаббускорлари, жойлардаги партия аъзолари билан ҳамкорликда талаба-ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзи тарғиботи бўйича иш режалари тасдиқланиб, бугунги кунга қадар “Соғлом турмуш тарзи”, “Репродуктив саломатлик”, “Зарарли одатларнинг олдини олиш”, “Соғлом овқатланиш”, “ОИВ/ОИТС профилактикаси” мавзуларида давра суҳбатлари, савол-жавоб кечалари, учрашувлар ташкил этилмоқда. Ана шундай самарали ишлар олиб борилсада, айрим ёшларимиз соғлом турмуш тарзи тушунчасидан хабардор эмас, тадбирларда иштирок этмаётгани боис ўз соғлиғига ҳам эътибор бермайди. Баъзида

кўча-куйда йигит-қизларимизнинг тамаки чекиши, спиртли ичимликлар истеъмол қилаётганини кўриб, келажакда улардан қандай ота-она, қандай оила вужудга келишини кўз олдимизга келтирамиз. Ёшларимизнинг тартибсиз овқатланиши, уяли алоқа воситаларидан узлуксиз фойдаланиши ҳам соғлиғи учун зарарлидир. Бунинг учун нафақат тиббиёт ходимлари, балки кенг жамоатчилик назорат-тарғибот вакилларида ташқари, албатта, оилада булар ҳақида фикр алмашинуви лозим. Болага, у қайси ёшда бўлишидан қатъий назар, унга биринчи навбатда ота-онаси бу муаммоларни тушунтиради ва юмшоқлик, босиқлик билан англатади.

Мамлакатимизда оила, ота ва она, болалар соғлигини муҳофаза қилиш бўйича олиб борилаётган кенг қамровли ислохотлар ёшларни жисмоний ва маънавий етук, баркамол шахс қилиб ривожлантиришда биринчи тарбиявий вазифани ўтайди. Оилада инсон учун табиат энг қимматбаҳо, олий макон деган тушунча бўлиб шаклланиши ва у ҳар бир инсоннинг шахсий мулки сифатида асраб-авайланиши лозимлиги доимо уқтирилиб, табиат билан ўзаро боғлиқлиги оддий мисоллар асосида тушунтириб борилади. Аслида ривожланиш ҳақида тасаввурлар ўзгариб бормоқда, инсон ва табиат бир яхлит, уларни бирбиридан ажратиб бўлмайди, шунинг учун инсон ва табиатни бир-бирига қарши қўйиш нотўғри ва бемақсад ҳисобланади. Бир нарсани унутмаслик лозим, яъни инсон табиатсиз яшай олмайди, табиат эса инсонсиз мавжуд бўла олади.

Инсон табиат қонунларини ўзгартириш ёки йўқотиш имконига эга эмас, табиат қонунлари инсон буйруғи ёки хоҳишисиз ҳам ривожланаверади. Инсон ҳеч қачон табиат устидан ҳукмдор бўла олмайди. Инсон табиатга хос бўлиб, унинг ичида яшайди. Инсон табиат қонунларига бирор ўзгартириш кирита олмайди, балки унинг бутун кучи, фаолияти ўша қонунлардан тўғри фойдаланишдадир.

Табиат абадий ва тугамас, шунинг учун ҳам у инсондан кучли, инсон табиат билан ўзаро алоқада бўлиб, доимо унга мослашиши ва лозим бўлса, унга ёрдам бериши керак, табиатга қарши бўлиши инсоннинг ўзига ёмонлик келтиради. Агарда биз табиатни хурмат қилмасак ва унга озор берсак, бир кун келиб табиат биздан ўч олади. Демак, оилада *экологик маданият*ни шаклланишининг асосий мазмуни - инсон ва табиат ўртасидаги боғлиқликни ижобий тушуниш ва табиат бизда эмас, балки биз табиатда яшаймиз, деган тушунчага амал қилган ҳолда асраб-авайлашимиз лозим.

Табиат билан уйғунлашиб яшаш, уни авайлаш лозимлигини айрим инсонлар унутиб қўйишди. Баъзи вақтларда одамлар моддий бойлигимиз ошса, маънавий бойлигимиз ҳам ошиб боради, биз шу тариқа маданиятли бўлиб борамиз, деб ўйлашди.

Экологик ва ижтимоий танглик амалий инсонпарварликни талаб этади ва айни пайтда улар инсониятни янги назарий поғонага кўтарилишга мажбур қилади. Ҳақиқий экологик онг ва дунёвий маданиятда бир маданиятни сўндириб ёки йўқотиб, ўрнига иккинчисини келтириб бўлмайди, балки у дунёдаги бар-ча одамларга умуминсоний, ахлоқий, маънавий туйғуларни бирлаштириш орқали янада мустаҳкамланади. Маданиятли одамлар атрофмуҳит, ўсимликлар ва ҳайвонлар муҳофазаси ҳамда уларга бўлган муносабатларни инсоний асосда бирлаштирадилар. Бундан мақсад – табиатни сақлаш ва дунёнинг узлуксизлигини таъминлашдир.

ЁШЛАРДА ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ЖАДИДЛАРНИНГ ЭКОМАДАНИЯТГА ДОИР ҚАРАШЛАРИДАН ТАРИХИЙЛИК ВА ЗАМОНАВИЙЛИКНИ УЙЎНЛАШТИРИШДА ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

*Эгамназарова З.А.
Ўзбекистон Республикаси Қуролли кучлар Академияси*

Фалсафий тафаккур тараққиётида ғоялар ва таълимотлар ворисийлик занжири асосида сайқалланиб, замонга мослашиб, диалектик ўзгариб бораверади. Бу эса